

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Установлено зв'язок між системою внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту. Розглянуто аспекти організації внутрішнього аудиту кредитних операцій комерційних банків. Визначено напрями внутрішнього аудиту кредитного портфеля комерційного банку.

Аннотация. Установлена связь между системой внутреннего контроля и внутреннего аудита. Рассмотрены аспекты организации внутреннего банковского аудита кредитных операций коммерческих банков. Установлены направления внутреннего аудита кредитного портфеля коммерческого банка.

Annotation. The connection between the system of internal control and internal audit was found. The aspects of the internal audit of bank credit operations of commercial banks were reviewed. The areas of a commercial bank's credit portfolio internal audit were identified.

Ключові слова: банківський аудит, кредит, аудит кредитного портфеля, кредитна політика, кредитний портфель, кредитний процес, кредитний ризик.

Кредитування є основним джерелом прибутку комерційних банків, а також важливою частиною економіки країни. У результаті фінансової кризи українські банки втратили значні активи. Наслідком цього стало зменшення кредитування економіки. Але останнім часом банківські установи почали поступове відновлення кредитування національної економіки як фізичних, так і корпоративних клієнтів. У той же час інформація щодо кредитних активів банків у теперішніх умовах розвитку національної економіки вказує на збільшення частки проблемних кредитів у кредитних портфелях банків. Ці дані свідчать про неякісну оцінку платоспроможності позичальників та нераціональність кредитної політики комерційних банків. Опираючись на досвід іноземних та вітчизняних підприємств, варто звернути увагу на внутрішньобанківський аудит ризиків кредитної діяльності, адже він є вагомим елементом у забезпеченні надійності й ефективності управління кредитним портфелем банку.

Важливу роль у процесі управління кредитним портфелем банку відіграє контроль за станом розрахунків, який потребує раціональної організації, що сприяла б покращенню договірної і розрахункової дисципліни, зменшенню дебіторської і кредиторської заборгованостей, прискоренню обігу коштів. Таким чином, виникає необхідність у вдосконаленні системи внутрішнього контролю, вагомою складовою якої є внутрішній аудит.

Питання усунення неякісних кредитів та оптимізації кредитного портфеля банку не є однозначним. На вирішення даної проблеми спрямовані дослідження таких вчених, як: Алексєєнко М. Д., Білокінь Г. М., Голуб В. М., Дзюблюк О. В., Кроливецька Л. П., Лазенко І. М., Мирун М. І., Мороз А. М., Осадець С. С., Остапшина Т. П., Примостка Л. О., Савченко В. Я. та ін. Але питання формування кредитного портфеля банку в умовах посткризової стабілізації залишається актуальним і потребує проведення подальших досліджень.

Метою статті є визначення шляхів оптимізації внутрішнього аудиту кредитного портфеля комерційного банку шляхом аналізу сучасних тенденцій на ринку кредитування та чинної практики формування кредитних портфелів вітчизняними банками.

Перш ніж почати розгляд процесу внутрішнього аудиту, варто приділити увагу визначенню внутрішнього контролю, адже аудит – це ніщо інше, як похідна функція контролю і визначається як підсистема з основними цілями, функціями і методикою, взаємопов'язана і скооперована з іншими функціями управління.

Система внутрішнього контролю – це важлива складова управління комерційним банком, яка є основою безперервного його функціонування [1, с. 323].

Внутрішній аудит спрямований на перевірку стану внутрішньотехнологічного контролю в усіх підрозділах банку. Працівник внутрішнього відділу аудиту надає рекомендації щодо вдосконалення систем внутрішньотехнологічного контролю, але не може безпосередньо його змінити, оскільки ці рекомендації керівництво може прийняти чи відхилити. Тому внутрішній аудитор не несе відповідальності за стан систем внутрішньотехнологічного контролю в банку. Чим ефективніше працює ця система, тим менше часу потрібно витратити на проведення внутрішнього аудиту.

Внутрішній аудит портфельного кредитного ризику є формалізованим процесом, за допомогою якого регулюються відкриті ризикові кредитні позиції банку, забезпечуючи їх відповідність цілям, планам і нормативним показникам. Його проведення є актуальним у ході операційних перевірок, якщо власник відокремлений від перевірок підприємства і його цікавить не тільки відповідність бухгалтерського обліку існуючим вимогам, законність і обґрунтованість розрахунків підприємства з банком за заданими кредитами чи порушення у порядку надання та цільового використання наданих кредитів, які можуть стати причиною застосування фінансових санкцій. Аудитор під час виявлення фактів шахрайства і порушень зобов'язаний повідомляти керівника, якому належить право прийняти рішення за результатами перевірки.

Основною метою контролю за кредитним ризиком є обмеження ризику, який бере на себе банк через виконання конкретних процедур контролю за дотриманням вимог законодавства, нормативних актів Національного банку України та стандартів професійної діяльності.

Програма внутрішнього аудиту повинна охоплювати такий перелік завдань та напрямів дослідження кредитної діяльності банку [1]:

1. Стан організації кредитної діяльності, оцінка рівня внутрішнього контролю: адекватність комплектації кредитного підрозділу, рівень навантаження працівників, розподіл обов'язків; наявність у філіях кредитних комітетів (комісій), рівень організації та ефективності їх роботи; стан нормативного й методичного забезпечення; стан контролю за роботою працівників та підпорядкованих підрозділів.

2. Стан усунення порушень та недоліків, виявлених попереднім аудитом та перевірки зовнішніх контролюючих органів: аналіз прийнятих керівництвом рішень та вжитих заходів за встановленими попередніми перевірки порушеннями; стан контролю щодо питань, за якими були встановлені порушення та його адекватність відповідно до суттєвості порушень.

3. Перевірка та оцінка діючого порядку аналізу матеріалів на видачу кредитів: методика та процедури оцінки фінансового стану та кредитоспроможності позичальника; дотримання кредитними органами своїх повноважень; обґрунтованість прийнятих рішень щодо надання кредиту.

4. Оцінка порядку видачі кредитів, прийняття забезпечення за наданими позичками: відповідність укладених договорів типовим формам; відповідність умов договорів прийнятим рішенням; перевірка порядку оцінки та оформлення забезпечення; перевірка діючого порядку та стану внутрішнього контролю за обліком і зберіганням оригіналів договорів за кредитними операціями.

5. Адекватність системи кредитного моніторингу: двостороннє дотримання умов кредитних договорів; контроль за цільовим використанням кредитних коштів, станом та умовами збереження заставленого майна; відображення заборгованості за наданими кредитами та застави на відповідних рахунках бухгалтерського обліку; обґрунтованість рішень щодо пролонгації кредитів; дії банку в разі погіршення фінансового стану позичальника; правильність формування резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями.

6. Перевірка роботи щодо погашення простроченої заборгованості. Оцінка дій керівництва та стану внутрішнього контролю: повнота дій та своєчасність реагування; ефективність проведеної банком роботи з погашення простроченої заборгованості, включаючи претензійно-позовні заяви до боржника; порядок визначення потенційно проблемних кредитів, виявлення фактів погашення проблемної заборгованості за рахунок нових кредитів (перекредитування); стан роботи та взаємодії між підрозділами банку під час проведення заходів щодо стягнення простроченої заборгованості.

7. Відповідність бухгалтерського обліку кредитних операцій законодавчо-нормативній базі. Оцінка достовірності звітності та порядку її складання.

Використовуючи попередньо подану інформацію, можна виокремити такі складові внутрішнього аудиту кредитних операцій:

нормативно-правове регулювання розрахункових операцій, що забезпечують функціонування підприємств в умовах ринку;

перевірку інформації клієнта щодо фінансового стану, платоспроможності, ліквідності, а також бізнес-планів та інших документів, які надаються банку для одержання кредитів;

встановлення об'єктивної істини щодо доцільності та законності одержаних кредитів, правильності їх відображення в обліку, донесення цієї інформації до користувачів;

контроль цільового використання кредитів;

своєчасність та повнота погашення кредитів.

Таким чином, необхідність розвитку та вдосконалення підходів, методики внутрішнього аудиту як вагомій складовій системи внутрішнього контролю банку обумовлена потребами зниження ризиків у банківській діяльності. Опрацювання процедур внутрішнього аудиту спрямоване на розуміння керівництвом та працівниками банку їх необхідності як послуги, яка поки що використовується не повною мірою через неоднозначне тлумачення об'єктів внутрішнього аудиту у банках. До об'єктів внутрішнього аудиту банків належать: ведення бухгалтерського обліку, достовірність звітності, стан майна, забезпеченість власними коштами, фінансова стійкість, ліквідність, система управління, якість роботи економічних і технічних служб, планування і прогнозування, система внутрішнього контролю, операції з грошовими коштами, фінансові результати діяльності.

Наук. керівн. Кожушко О. В.

-
- Література:** 1. Білокін Г. М. Внутрішній аудит кредитних операцій банку // Фінансовий простір. – 2011. – № 2. – С. 110 – 113.
2. Дікань Л. В. Фінансово-господарський контроль: навч. посіб. // Л. В. Дікань – К., 2010. – 395 с. 2. Гаряга Л. О. Кредитний ризик: ідентифікація, класифікація та методи оцінки [Текст] / Л. О. Гаряга // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 17. – С. 318–329.
3. Д'яконов К. М. Оптимізація ризику кредитного портфеля банку [Текст] / К. М. Д'яконов // Наука і економіка. – 2010. – № 2. – С. 35–41 4. Кабушкин С. Н. Управление банковским кредитным риском [Текст]: учеб. пособ. / С. Н. Кабушкин. – М.: Новое издание, 2004. – 336 с. 5. Ковальов О. П. Кредитні ризики в системі банківських ризиків [Текст] / О. П. Ковальов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 1. – С. 78–82. 6. Примостка Л. О. Управління банківськими ризиками [Текст]: навч. посіб. / Л. О. Примостка; Мін-во освіти і науки України. – К.: КНЕУ, 2007. – 600 с. 7. Міжнародні стандарти внутрішнього аудиту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iaa-ru.divo.ru/>. – Назва з екрану.